

Utvecklingssamtal och skriftlig information

KOMMENTARER

Skolverket

Förord

Under 2000-talets första år fick debatten om skolans bedömningssystem ny fart. I några kommuner försökte man återinföra betygssättning för yngre barn än vad som tillåts i bestämmelserna. Nacka kommun, där man i flera skolor börjat använda korta skriftliga meddelanden om yngre barns prestationer, blev granskad och kritiserad av Skolverket. En intensiv diskussion följde i medier, skolor och politiska församlingar. I detta läge uppdrog regeringen åt Skolverket att producera ett material som informerar om bakgrund och de bestämmelser som gäller. Skolverket presenterar därför två material om utvecklingssamtal och skriftlig information i grundskolan och motsvarande skolorformer. I det första presenteras och kommenteras de grundläggande bestämmelserna kring betygssättning och utvecklingssamtal. I ett kompletterande material presenteras exempel på hur skolor har lyckats väl med att arbeta med utvecklingssamtal.

Stockholm 2001-01-15

Mats Ekholm
Generaldirektör

Bengt Andersson
Undervisningsråd

Från betyg till utvecklingssamtal

Betyg har under lång tid använts för att lärare ska kunna meddela föräldrar och barn hur kunskaper bedömts. Under större delen av 1900-talet fick barn betyg från det första till det sista skolåret. Bestämmelserna om att begränsa betygssättningen i grundskolan till de senare åren infördes på 1980-talet, då de första sex skolåren gjordes betygsfria. Från 1994 begränsades betygssättningen till de två sista skolåren i grundskolan och utvecklingssamtal gjordes till ett obligatoriskt inslag i grundskolan. Utvecklingssamtalet, som ska hållas mellan elev, förälder och lärare minst en gång per termin, bygger på ömsesidighet och förtroende. Det syftar till öppna relationer och är framtidsinriktat. Utvecklingssamtalet är samtidigt gemensamt kontrollerande. I ett bra utvecklingssamtal inventeras gemensamma mål och man klargör också personliga mål. Där avger man reaktioner på arbetsklimatet, varandras insatser och på den gemensamma relationen. Eftersom samtalet har en kritisk udd konstaterar eleven, läraren och föräldern, när det fungerar bra, vad som behöver förbättras, och man upprättar ömsesidiga åtaganden.

Utvecklingssamtal genomförs i en lång serie. När eleven får sitt första betyg har han eller hon minst fjorton utvecklingssamtal bakom sig, där man öppet har resonerat om hur kunskaper utvecklats och hur den sociala förmågan har vuxit. I de många utvecklingssamtalen har eleven och läraren påmint varandra om gemensamma och personliga mål, avgett reaktioner på varandras sätt att genomföra tidigare åtaganden och kommit överens om nya gemensamma förbättringsinsatser. Föräldern som har deltagit i den långa serien av utvecklingssamtal känner både skolans sätt att se på det egna barnets utveckling och det egna barnets sätt att se på skolan.

Grunden för nuvarande bestämmelser

Frågan hur en elevs kunskap kan och bör bedömas, har varit föremål för omfattande diskussioner och utredningar i många decennier. Nuvarande bestämmelser att betyg ges först i det åttonde skolåret är uttryck för ett ideologiskt ställningstagande som har sin grund i pedagogisk forskning.

Den visar att det finns klara samband mellan betyg och elevers sociala bakgrund, där ungdomar från studievana hem gynnas. Forskning visar också att en hel del tid och kraft går åt till bedömning och betygssättning. Elevers beroende av lärare och deras möjligheter att utveckla genuina och ömsesidiga relationer påverkas av prestationsbedömningarna. Lärares och elevers uppmärksamhet på betygssättning riskerar att styra inläring snarare mot ytliga kunskaper än mot djupa. Det är mot denna bakgrund det politiska ställningstagandet att kombinera utvecklingssamtal och betyg har gjorts. De båda sätten att utbyta information kompletterar varandra och tjänar olika behov.

Utvecklingssamtal

Utvecklingssamtalet utgår från skolans ansvar för elevens utveckling. Lärare, elev och föräldrar ska kunna tala öppet och i förtroende och samtalet ska leda till en ömsesidig, framåtblickande och långsiktig plan. Samtalet bör präglas av jämlikhet.

Varje utvecklingssamtal ska vara väl förberett av både lärare, elev och föräldrar. Det ska ge tydliga besked om elevens studieresultat i förhållande till krav och mål i läroplan och kursplaner. Det ska också ge en tydlig bild av elevens sociala utveckling. Om en elev riskerar att inte bli godkänd i ett eller flera ämnen ska både elev och föräldrar få reda på det på ett så tidigt stadium som möjligt.

Alla elever har rätt att få det stöd de behöver för att nå målen. Läraren ska arbeta för att stärka en elevs självförtroende och bild av sig själv genom att utgå från elevens förmågor och starka sidor. Erfarenheterna visar också att ett utvecklat samarbete mellan skola och föräldrar är nödvändigt både för framgångsrika studier, social utveckling och för att skolan ska kunna förebygga att elever slås ut. Man kan se det så att utvecklingssamtalet är en del av lärandet.

Föräldrar som inte behärskar svenska bör få tolkhjälp i utvecklingssamtalet. Detta gäller också föräldrar som har en omfattande hörsel- eller talskada. En tolk ska vara opartisk och inte låta egna åsikter påverka utvecklingssamtalet. De föräldrar som företräds av tolk ska kunna lita på att allt de säger når läraren. Elever bör inte användas som tolk, eftersom deras ansvar blir alltför stort. Det är inte möjligt att förena flerfaldiga roller i utvecklingssamtalet, som både barn, elev och tolk.

Skriftlig information

Skriftlig information ska ses som ett tillägg till utvecklingssamtalet. Den ska inte ha karaktären av betyg. Skriftlig information är en möjlighet skolan erbjuder de föräldrar som vill ha väsentliga delar av den information som ges i utvecklingssamtalet fästa på papper. Om en lärare blir ombedd att ge skriftlig information ska den beskriva både elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling. Och den kan till exempel ta upp vissa överenskommelser mellan en elev, föräldrar och lärare. Läraren ska inte ge en sådan skriftlig information utan en överenskommelse i det enskilda fallet.

Skriftligt omdöme

Skriftligt omdöme innebär något helt annat än skriftlig information. Elever som lämnar grundskolan utan betyg i ett eller flera ämnen har ändå rätt att få ett

skriftligt omdöme. Det skriftliga omdömet kan innehålla uppgifter om vilka kunskaper eleven har i ämnet och förklara varför läraren inte kunnat ge godkänt.

Betyg

Ett betyg ska visa vad en elev kan i ett visst ämne i förhållande till ämnets mål och betygskriterier. Betygen ges vid bestämda tillfällen, nämligen vid slutet av terminen från och med hösten i årskurs åtta. Betyget ska visa hur väl en elev nått kunskapsmålen i ett ämne eller ämnesblock och täcker alltså elevens kunskaper i ämnet när betyget sätts.

Betygssättningen är noga reglerad eftersom den ska vara rättvis, alltså likvärdig elever emellan och rättssäker. Den används också för att göra jämförelser på en nationell nivå, både mellan skolor och kommuner. Betygsbeteckningarna är beslutade av riksdagen och ska ses som en standardiserad bedömning.

Bestämmelser

Grundskolan

Skolan ska organisera utvecklingssamtal minst en gång varje termin under elevens skolgång. Föräldrar eller vårdnadshavare har rätt att begära skriftlig information som ett komplement till utvecklingssamtalet. Sådan information får inte ha karaktären av betyg.

Fristående skolor

För fristående skolor gäller också skollagen. Men den särskilda förordning som dessutom reglerar fristående skolor är inte lika detaljerad som grundskoleförordningen. En fristående skola som vill sätta betyg enligt grundskolans kursplaner och betygskriterier kan ansöka om tillstånd från Skolverket. Skolan har då skyldighet att organisera utvecklingssamtal minst en gång per termin och enskilda föräldrar har rätt att begära skriftlig information. Samma regler som i grundskolan gäller också för betygssättning och den fristående skolans betyg får samma värde som betygen i offentliga skolor.

Den obligatoriska särskolan

När det gäller utvecklingssamtal och skriftlig information gäller samma bestämmelser som i grundskolan. När det gäller betygen finns det vissa skillnader. Elever i särskolan får intyg och studieomdöme. Och elever i grundsärskolan

ska få betyg, om föräldrarna begär det, från och med höstterminen i årskurs åtta, samt slutbetyg.

Sameskolan

Sameskolan omfattar årskurserna ett till och med sex, efter det går eleverna i grundskola. I sameskolan gäller samma bestämmelser som för grundskolan, men med ett undantag. När en elev lämnar sameskolan efter sex år ska skolan utfärda ett intyg.

Specialskolan

Specialskolan är tioårig. Det innebär att terminsbetyg sätts första gången vid slutet av höstterminen i årskurs nio. Slutbetyget sätts när eleven har slutfört årskurs tio. För övrigt gäller samma bestämmelser för specialskolan som för grundskolan.

Sammanfattning

- Skolor har skyldighet att organisera utvecklingssamtal minst en gång per termin. I utvecklingssamtalet deltar läraren, eleven och elevens vårdnadshavare. Samtalet handlar om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vårdnadshavare har rätt att begära skriftlig information som ett komplement till utvecklingssamtalet.
- Skriftlig information får inte ha karaktären av betyg. Den ska innehålla information både om elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling. Läraren ska inte ge sådan skriftlig information utan en överenskommelse i det enskilda fallet.
- Elev som går ut nian och inte har godkänt i ett eller flera ämnen har rätt att få ett skriftligt omdöme.
- I grundskolan ges betyg från och med hösten i årskurs åtta. Betyg visar hur väl en elev har nått kunskapsmålen i ett ämne. Betygsbeteckningarna är reglerade av riksdagen.

Bilaga 1

Utdrag ur grundskoleförordningen (1994:1194)

7 kap. Betyg m.m.

2§ Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal).

På begäran av en elevs vårdnadshavare skall läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet lämna skriftlig information om elevens skolgång. Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg. Utvecklingssamtal skall i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 5 kap. 1§¹

9§ Om en elev inte når upp till de mål i ett ämne som enligt kursplanen skall ha uppnåtts i slutet av det nionde skolåret, skall betyg inte sättas i ämnet. Betyg skall inte heller sättas i ett ämnesblock om eleven inte når upp till målen i samtliga ämnen som ingår i ämnesblocket.

I fall som avses i första stycket skall på begäran av eleven eller elevens vårdnadshavare ett skriftligt omdöme om elevens kunskapsutveckling i ämnet eller ämnesblocket ges. Av omdömet kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Omdömet skall undertecknas av läraren.

Utdrag ur särskoleförordningen (SFS 1995:206)

7 kap. Betyg m.m.

1§ Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal).

På begäran av en elevs vårdnadshavare skall läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet lämna skriftlig information om elevens skolgång. Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg.

Utvecklingssamtalet skall i vissa fall resultera i ett sådant handlingsprogram som avses i 6 kap. 1§²

¹ Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, dennes vårdnadshavare eller på annat sätt framkommit att eleven behöver särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet.

² Se not 1.

2§ Eleverna skall efter avslutad skolgång få intyg om den utbildning eleverna gått igenom.

Om en elevs vårdnadshavare begär det, skall intyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme. Studieomdömet skall avse elevens möjlighet att bedriva studier.

Studieomdömet skall undertecknas av rektor eller den rektor bestämmer.

Utdrag ur specialskoleförordningen (SFS 1995:401)

1§ Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal).

På begäran av en elevs vårdnadshavare skall läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet lämna skriftlig information om elevens skolgång. Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg.

Utvecklingssamtalet skall i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 5 kap. 1§ i grundskoleförordningen.³

9§ Om en elev inte når upp till de mål i ett ämne som enligt kursplanen skall ha uppnåtts i slutet av det tionde skolåret, skall betyg inte sättas i ämnet. Betyg skall inte heller sättas i ett ämnesblock om eleven inte når upp till målen i samtliga ämnen som ingår i ämnesblocket.

I fall som avses i första stycket skall på begäran av eleven eller elevens vårdnadshavare ett skriftligt omdöme om elevens kunskapsutveckling i ämnet eller ämnesblocket ges. Av omdömet kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Omdömet skall undertecknas av läraren.

Utdrag ur sameskolförordningen (SFS 1995:205)

5 kap. Elever

3 § Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal).

³ Se not 1.

På begäran av en elevs vårdnadshavare skall läraren som ett komplement till utvecklingssamtalet lämna skriftlig information om elevens skolgång. Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg.

4§ När en elev avgår från en sameskola skall intyg om avgången utfärdas. Intyget skall innehålla uppgifter om

1. den årskurs från vilken eleven avgått,
2. tiden för avgången,
3. de ämnen i vilka eleven undervisats, och
4. det antal timmar undervisning som eleven erbjudits.

Intyget skall undertecknas av skolchefen.

Utdrag ur förordningen om fristående skolor (SFS 1996:1206)

1 kap. Fristående grundskolor och fristående särskolor

7§ Statens skolverk får medge att en fristående skola anordnar prövning och utfärdar betyg enligt de bestämmelser som gäller för motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet.

En fristående skola som har fått medgivande enligt första stycket skall tillämpa bestämmelserna i 7 kap. grundskoleförordningen (1994:1194) respektive 7 kap. särskoleförordningen (1995:206).

Utdrag ur förvaltningslagen (1986:223)

8§ När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, bör myndigheten vid behov anlita tolk.

www.skolverket.se

Skolverket